

EKONOMIA KULTURAL FEMINISTA BATERANTZ

**Ikaskuntzak, galderak eta kulturaren
baldintza materialei buruz
hausnartzeko proposamen irekia**

Astindu Koop Elk Txikiak eta La Sinsorgak
egindako txostena.

Eraikitzea maite dugu

Badirudi La Sinsorga eraikitzearekin —edo, zehatzago esanda, eraikin oso bat birgaitu eta emakumeekin soilik egitearekin— nahikoa izan ez genuenez, azken hilabeteotan beste zer bait, askoz ere ikusgarritasun txikiagokoa, eraikitzen tematu garela: kontzeptu bat sortu dugu. Ekonomia kultural feminista deitu diogu, eta oraindik ez dakigu oso ondo non amaitzen den.

Ez dugu definizio itxirik, eta oraindik ez gaude ziur honek merezi duen. Ekonomia kultural feminista ez da erabat garatutako teoria bat, ezta eskuliburu bati jarraituz aplikatu daitekeen eredu bat ere. Oraingoz, begiratzeko modu bat da, eta, batez ere, aspaldidanik aurrean ditugun gaiei buruz galderak egiteko modu bat.

Ekonomia kultural feministaren parte izan daitezkeen praktika asko dagoeneko existitzen dira. Badira lana antolatzeke beste modu batzuk probatzen dituzten kooperatibak, baliabideak hobeto banatzea bilatzen duten kulturguneak, haiei eusten dieten pertsonak nola zaindu galdetzen duten kolektiboak eta beren lanaren baldintza materialen inguruko salaketak aspalditik egiten ari diren sortzaileak. Agian, berritasuna ez dago hainbeste egiten dugun horretan, baizik eta hori guztia elkarrekin jartzeko eta izendatzen saiatzeko aukeran.

EKAE! [Emakumeen Kultura eta Ekonomia] hortik sortu zen, hain zuzen ere. Normalean bereizita garatzen diren bi elkarrizketa gurutzatu nahi genituen: ekonomia feministari buruzkoa eta kultura ekoizteko baldintzei buruzkoa. Galdera sinplea zirudien: zer gertatzen da ekonomia feministak eman dizkigun tresnekin begiratzen dugunean kultura? Berehala ohartu ginen erantzunak ezin zituela soilik soldatei edo kontziliazioari buruzko eztabaidak kontuan izan.

Kulturak dirua behar du, noski, baina askoz gauza gehiago ere behar ditu. Denbora behar du, lan egin ahal izateko gorputzak, elkartzeko lekuak, konfiantzazko harremanak, ezagutzak, energia, zaintzak, burokrazia, sareak, lan handia. Eraitza erakusten dugunean oso gutxitan ikusten da guzti hori.

Erakusketa bat ordu jakin batean inauguratzen da, baina askoz lehenago hasi zen. Kontzertu batek agian ordu eta erdi irauten du, baina egiteko, pertsona askok asteetan lan egin behar izan dute. Liburu batek egile baten izena izan ohi du azalean, baina haren inguruan lan-kate oso bat dago. Kultur etxe bat jardueren programazioaren bidez ezagutu ohi dugu, baina, egiaz, haren biziraupenaren zati handi bat fakturen, kontratuen, garbiketen, matxuren, elkarrizketen, aurrekontuen eta erantzun gabe utzitako mezu elektroniko mordoxkaren mende dago.

Horri guztiari begiratzea, eta galdetzea nork egiten duen eta zer baldintzatan lan egiten duen, ekonomia kultural feministaz hitz egiten hastea da.

Galdera hobeak egiteko proiektu bat

EKAE! hasieratik planteatu genuen ikerketa kokatu gisa. Ez genuen nahi erreferentzia teoriko batzuk bildu, definizio solemne bat idatzi eta gaia amaitutzat eman. Interesatzen zitzaigun ikustea zer gertatzen den kultura egiten duten pertsonak, itzulingururik gabe, diruaz, lanaz eta bizi-baldintzez hitz egiten dutenean.

Proiektuak kulturaren esparruko profesionalekin egindako mintegiak, elkarrizketa publikoak, ikus-entzunezko materialak eta topaketa-jardunaldi batzuk uztartu zituen. Ibilbide horren guztiaren helburua ikaskuntzak jasotzea eta beste proiektu batzuentzat ere baliagarria izan zitekeen esparru ireki bat eraikitzea zen.

Lan egiteko modu hori uste sendo eta sinple batetik abiatzen da: kulturari buruzko datu ekonomiko handiek istorioaren zati bat kontatzen dute, baina ez istorio osoa. Jakin dezakegu industria batek zenbat fakturatzen duen, zenbat sarrera saltzen dituen edo zenbat enplegu sortzen duen, eta, hala ere, ez jakin bertan lan egiten duten pertsonak nola bizi diren. Beste zati hori interesatzen zitzaigun, hain zuzen ere. Jakin nahi genuen zeintzuk diren ordaintzen ez diren lanak, nork har dezakeen bere gain hilabeteak kobratu gabe itxarotea, nork duen proiektu esperimental bat onartzeko aukera, zer gertatzen den sortzaile bat gaixotzen denean, zenbat denbora hartzen duen lan baten sustapenak edo nork egiten duen lan emozionala kolektibo baten baitan.

2026ko otsailean egindako jardunaldiek agerian utzi zituzten galdera horietako asko. Kulturguneen jasangarritasunaz hitz egin zen, kulturaren eta diruaren arteko harreman deserosoaz, sorkuntzaren baldintza materialez eta sare sozialek dagoeneko, erabateko naturaltasunez, kultur bizitzan txertatu duten doako lan-kopuruaz.

Ez dugu nahi EKAE!ren ondorioak kultur sektorearen diagnostiko oso gisa aurkeztu. Zentzugabea litzateke. Lan hau esperientzia zehatz batetik abiatzen da, La Sinsorgatik, eta beste proiektu eta sortzaile zehatz batzuekin izandako elkarrizketetatik.

Baldintza kokatu hori ez da ezkutatu beharreko akats bat. Hain zuzen ere, hortik hitz egin dezakegu zintzotasunez.

Nola iritsi garen honaino

Txosten hau ez da soilik berrikuspen teoriko batetik abiatzen, eta ez du kultur sektore osoari buruzko ikerketa akademikoa izateko asmorik. EKAElren esparruan hainbat hilabetetan zehar garatutako entzute-, elkarrizketa- eta hausnarketa-prozesu baten emaitza jasotzen du. Beraz, ezagutza kokatua da: esperientzia zehatzetatik eta baldintza zehatzetan lan egiten duten pertsona eta proiektuetatik sortzen da.

Lehen faseetako bat Dorleta Urrutiak, Astindu Kooperatibako eta Mondragon Unibertsitateko kideak, dinamizatutako mintegi parte-hartzaileak izan ziren. Lau saiotan zehar, ekonomia feministaren zenbait tresna kulturaren esparruan lan egiten dutenen esperientziekin jarri ziren harremanetan. Topaketa horietarako aurreikusitako metodologia nahita irekia zen: parte-hartzaileen kezketatik abiatzea, dinamika kolektiboak erabiltzea eta zaintzak, jasangarritasuna, elkarrekotasuna edo horizontaltasuna bezalako kontzeptuak lantzea, ez definizio zuzena bilatzeko, baizik eta praktikara eramaten zirenean zer esan nahi zuten egiaztatzeko.

Lehen hausnarketa-gune horri Pepa Ferreiro musika-kazetariak gidatutako elkarrizketa publikoen zikloa gehitu zitzaion. Besteak beste, Miren Iza —Tulsa—, Penadas por la Ley, Eder Portolés, Eider Iturriaga eta Olatz Salvador igaro ziren bertatik. Elkarrizketetan artistek egindako ibilbideak baliatu ziren kultur elkarrizketa batean beti erdigunean egoten ez diren gaiez hitz egiteko: zenbat kostatzen den ibilbide profesional bati eustea, zer harreman dagoen sorkuntzaren eta lanaren artean, nondik datozen diru-sarrerak edo sektorearen barruan diruari buruzko isiltasunak.

2026ko otsailaren 18an eta 19an egindako EKAEl jardunaldiek are gehiago zabaldu zuten elkarrizketa hori. Profil askotariko sortzaileek, kudeatzaileek eta kultur proiektuek parte hartu zuten, eta hainbat gai jorratu ziren: gune independenteen biziraupena, kulturaren eta diruaren arteko harremana, sare sozialetako doako lana edo kultura-praktika bati denboran zehar eustea ahalbidetzen diguten baldintzak. Mahaietako batean, esaterako, Sarean, Sudakasa, Bira, La Raposa, Espacio Afro eta Etxe Betia elkartu ziren oso gai zehatz bati buruz hitz egiteko: zer esan nahi duen kulturgune bat zabalik mantentzeak.

Baina txosten honen zati garrantzitsu bat La Sinsorgaren eguneroko esperientziatik ere badator. Ez dugu uste ekonomia kultural feministaren eredu perfektua garenik. Alderantziz gertatzen da. La Sinsorgak kontraesan oso zehatzak behatzeko leku gisa balio du hemen: hobeto ordaindu nahi izatea eta horretarako baliabide nahikorik ez izatea, zaintzak defendatzea baina egitura batzuetan gehiegizko ahaleginaren mende egotea, kultura eskuragarria programatzea eta, aldi berean, eraikin bati ekonomikoki eutsi behar izatea, edo doako lana zalantzan jartzea eta, aldi berean, militantzia-moduetara jotzea gauza jakin batzuk existitu ahal izan daitezen.

Jarrera horrek ezinbestean baldintzatzen du begirada. Ez dugu sektoretik kanpo hitz egiten, ezta ustezko neutraltasun batetik ere. EKAE!ren galdera asko, hain zuzen ere, egunero horiekin topo egiten dugulako sortzen dira. Zentzu horretan, norberaren bizipenak ez dira aurrez ezarritako teoria bat indartzeko pasadizo hutsak; aitzitik, arazoa formulatzea ahalbidetzen duten iturrietako batzuk dira.

Prozesuan zehar, gainera, proiektuak berak sortutako materialak erabili dira: EKAE!ren diseinu-dokumentazioa, topaketen eta jardunaldien programazioa, elkarrizketa publikoak eta zikloari lotutako ikus-entzunezko materialak. Helburua ez da izan ideia bakoitza zenbat aldiz errepikatzen zen zenbatzea, ezta esku-hartzeak lagin estatistiko bihurtzea ere; behin eta berriz agertzen ziren galderak, tentsioak eta esperientziak identifikatzea eta ekonomia feministaren tresnekin harremanetan jartzea baizik.

Aukera horrek baditu mugak, eta komeni da horiek esplizituki adieraztea. EKAE!k ez du aukerarik ematen “kultura” bere osotasunean nolakoa den esateko, ezta jasotako esperientziak kulturako langile guztien adierazgarriak direla ezartzeko ere. Parte hartu duten pertsona eta proiektu gehienak, modu batera edo bestera, praktika feministekin, independienteekin edo kritikoekin lotuta daude, eta prozesua abiarazteko testuinguru zehatzak zeharkatzen du: La Sinsorgak eta haren harreman-sareak.

**Horregatik, ondorengo orrialdeak
ez lirateke kultur sektoreari
buruzko ikerketa baten behin
betiko ondorio gisa irakurri behar.
Elkarrizketa horiek guztiak
elkarren ondoan jartzean ikasi
dugunaren sistematizazioa dira,
batez ere. Abeslari batek,
kulturgune bat kudeatzen duen
pertsonak, kooperatiba batek eta
geuk ere kezka bera dugunean,
agian oraindik ez dugu erantzunik
izango, baina badakigu seriozki
hartu beharreko galdera bat dela.**

Ekonomia ez da kultura hasten den tokian amaitzen

Ekonomia feministak hamarkadak daramatza ideia bat eztabaidatzen, luzaroan begien bistakoa zirudiena: ekonomia, funtsean, merkatuan gertatzen zena zela. Begirada hori zabaltzean, bizitzari eusteko ezinbestekoa den eta kontu ofizialetatik kanpo geratzen zen lan handia ikusarazi zuen. Zaintzea, garbitzea, sukaldatzea, haztea, laguntzea edo etxea mantentzea ez ziren ekonomiaren bazterrean gertatzen ziren bigarren mailako jarduerak. Aitzitik, gainerako ekonomiak funtzionatzea ahalbidetzen zuten zereginetako batzuk ziren.

Perspektiba-aldaketa horrek ongizatea neurtzeko modua berrikustera ere behartu zuen. Gizarte batek asko ekoitz dezake eta oso gaizki banatu. Ekonomikoki haz daiteke, nekea, desberdintasuna edo denbora-falta handitzen diren bitartean. Aberastasuna sor dezake eta, aldi berean, bizitzari eustea ahalbidetzen duten baldintzak narriatu.

Begirada hori bera kulturari aplikatzen diogunean, antzeko zerbait gertatzen da. Saldutako sarrerei, sortutako enpleguei edo negozio-bolumenari soilik erreparatzen badiegu, informazio-kopuru izugarri handia uzten dugu kanpoan.

Kulturak dirua sortzen du, baina baita memoria, loturak, komunitatea, ordezkaritza, aintzatespena eta partekatutako zentzua ere. Gainera, boterea banatzen du. Modu esplizituagoan edo inplizituagoan erabakitzen du nork hitz egin dezakeen, nori entzuten zaion, zein esperientziak lortzen duten prestigioa eta nortzuk jarraitzen duten bazterretan.

Horregatik, ekonomia kultural feminista ezin da soldata hobeak aldarrikatzera mugatu, nahiz eta horiek ordaintzea ezinbestekoa izan. Baliabideak nola zirkulatzen diren, erabakiak nork kontrolatzen dituen, arriskuak nork hartzen dituen bere gain eta zein lan geratzen diren sistematikoki aurrekontutik kanpo ere galdetu behar du.

Batez ere, galdetu behar du zer bizitza-mota diren posible eraikitzen ari garen kultura-sistemaren barruan.

Kulturan ez dago emakume bakar bar

Aurrera jarraitu aurretik, komeni da argitzea zein ikuspegitatik egiten ditugun ondoren etorriko diren galdera guztiak. Kultura feministari buruz hitz egiteak esan nahi du sektoreko emakume guztien esperientzia komun eta homogeneo bat dagoelako ideia alde batera uztea. Ez gara denok kulturara toki beretik iristen, eta ez dugu prezio bera ordaintzen bertan jarraitzeko. Klase soziala, arrazializazioa, jatorria, adina, aniztasun funtzionala, sexu-orientazioa, genero-identitatea, bizilekua edo administrazio-egoera ez dira azterketari amaieran gehitu diezazkiokegun ezaugarriak, lauki independenteak balira bezala. Elkar gurutzatzen dira, eta oso modu zehatzean aldatzen dituzte lan egiteko, sortzeko, kobratzeko eta aintzat hartuak izateko aukerak.

Klaseak, adibidez, txosten honetan aztertuko dugun ia guztia zeharkatzen du. Ez da gauza bera ordaindu gabe lan bat onartzea, familiak edo sare batek zu ekonomikoki sostengatzeko aukera duenean, edo alokairua diru-sarrerara horren mende dagoenean. Era berean, ez dakar arrisku bera hilabeteak sorkuntza prozesu ezegonkor batean emateak, etxebizitza, aurrezkiak edo aldi baterako familiara jotzeko aukera izanez gero.

Antzeko zerbait gertatzen da zaintzekin. Emakumeek oraindik ere zeregin horien neurritz gaineko zati bat beren gain hartzen jarraitzen dute, baina guztiek ere ezin dituzte modu berean konpondu. Dirua izateak aukera ematen du haur-eskola ordaintzeko, zaintzaile bat kontratatzeko edo azken autobusa joan denean taxi bat hartzeko. Inguruan familia-sare bat izateak lan bat onartzea ahalbidetu dezake; sare hori ez duen emakume migratu batentzat, berriz, lan hori materialki ezinezkoa izan daiteke.

Arrazializazioak eta jatorriak ere aukerak baldintzatzen dituzte. Programazio batean nor agertzen den baino askoz harago doa kontua. Garrantzitsua da jakitea nor hartzen den sortzaile unibertsaltzat eta nor geratzen den etengabe bere identitatearekin lotuta. Garrantzitsua da ere nor gonbidatzen dugun literaturaz hitz egitera eta nor deitzen dugun soilik migrazioaz edo arrazakeriaz hitz egiteko. Era berean, garrantzitsua da nor den erakundeen kodeak ezagutzen dituenak, nork dituen aurretik sortutako harremanak eta nork erakutsi behar duen behin eta berriz espazio horretakoa dela.

Aniztasun funtzionalak, gainera, publikoaren irisgarritasunaz harago begiratzera behartzen gaitu. Igogailurik gabeko eraikin batek ikusle bat baztertzen du, baina artista bati lan egitea ere eragotz diezaioke, kudeatzaile bati taldeko kide izatea edo pertsona bati bilera batean parte hartzea. Gauza bera gertatzen da ekoizpen-erritmoekin: lanaldi luzeen, etengabeko joan-etorrien eta berehalako prestasunaren inguruan eraikitako sektore batek gorputz jakin batzuk hautatzen ditu, nahiz eta inoiz ez duen esplizituki hala egitea erabaki.

Sexu-orientazioak eta genero-identitateak ere ez dute esperientzia bakar bat sortzen. Espazio feministek eta LGTBQ+ espazioek beste zirkuitu batzuetan existitzen ez diren sareak, aukerak eta aintzatespen-guneak eskain ditzakete, baina horrek ez ditu automatikoki ezabatzen espazio horiek berak zeharkatzen dituzten desberdintasun ekonomikoak. Klase ertaineko sortzaile lesbiana batek, sare profesional sendo batekin, eta lan-baimenik gabeko emakume trans migratu gazte batek indarkeria jakin batzuk parteka ditzakete, baina guztiz bestelako baldintza materialetan bizi.

Lurraldeak ere badu garrantzia. Kulturaren zati handi bat hiri eta auzo jakin batzuetan kontzentratzen da, eta zirkuitu horietatik gertu egoteak aukerak sortzen ditu. Aurkezpen batera joan ahal izatea, ondoren zerbait hartzen geratzea edo bat-batean aurrez aurreko bilera bat onartzea kontu txikia dela dirudi. Gainera, urrun bizitzeak aukera profesional bakoitzari joan-etorriak, dirua eta orduak gehitzea dakar.

Intersekzionalitatea, beraz, ez da txosten honen apaingarria izango. Berriz agertuko da kontu hauei helduko diegunean: nork egin dezakeen lan dohainik, nork duen denbora, nork har ditzakeen arriskuak, zein gorputzek jasan ditzaketen erritmo jakin batzuk eta nork lortzen duen sektorean jarraitzeko behar adina prestigio pilatzea. Galdera ez da soilik zenbat emakumek parte hartzen duten kulturean, baizik eta zeinek bihur dezakeen kultura lanbide eta zein baldintzatan lortzen duten hori.

Diruaz hitz egitea: ohitura deserosoa

Kulturak harreman berezia du diruarekin. Sektore osoa aurrekontuen, dirulaguntzen, katxeen, salmenten, alokairuen, leihatilen eta kontratuen inguruan antolatuta dago, baina diruaz argi eta garbi hitz egiteak nolabaiteko ondoeza sortzen du oraindik. Norbaitek zenbat kobratzen duen galdetzea, jarduera bat ekoizteak benetan zenbat balio duen jakitea edo lankidetza bat zergatik ez den ordaintzen galdetzea, maizegi, zaila egiten zaigu; errezago egiten zaigu sorkuntzaz, komunitateaz edo konpromisoaz hitz egitea.

Aspaldiko ideia erromantiko baten arabera, kultura pasiotik sortzen da eta, beraz, ez litzateke gehiegi nahasi behar gai ekonomikoekin. Arazoa ez da sorkuntza bokaziotzat hartzea. Pertsona askok, hain zuzen ere, horretan jarduten dute munduan egoteko beste modurik irudikatzen ez dutelako. Arazoa bokazio hori beste sektore batzuetan seguruenik onartuko ez genituzkeen lan-baldintzak justifikatzeko erabiltzen denean sortzen da. Kulturari lan egiten duenak ondo ezagutzen ditu formula batzuk. Batzuetan ez dago dirurik, baina ikusgarritasuna egongo da. Oraingoan ez dago aurrekonturik, nahiz eta agian hurrengoan egon. Gaizki ordaindutako lankidetza bat onartzeko moduko aukera gisa aurkez daiteke, beste ate batzuk irekiko dituelako. Arazoa da hainbeste urtez entzun ditugula esaldi horiek, ezen beste kultura egiteko modu bat eraiki nahi dugunok ere errepikatzeko arriskua baitugu.

La Sinsorga ez dago kontraesan horretatik kanpo. Aitzitik, nahiko ondo ezagutzen dugu. Kulturgune feminista gara, baina askotan gu geu gara artista bati bere lana erakustea proposatzen diogunak, areto bat haren eskura jartzen dugunak, zabalkundea egiten dugunak, inaugurazio bat antolatzen dugunak eta haren lana erakustek berarentzat nolabaiteko balioa izango duela espero dugunak. Eta badu, ziurrenik, baina horrek ez du esan nahi ordaindu behar ez diogunik.

Ez dugu beti erakusketa bat ordaintzeko aukerarik. Batzuetan ezin dugu zuzenean ezer ordaindu. Espazioa, laguntza, komunikazioa edo obra saltzeko aukera eskain ditzakegu, baina horrek guztiak ez du automatikoki bidezko bihurtzen, artista baten lana ere baitago hor atzean. Hori aitortzea deserosoa da, onartu beharra baitakar proiektu feminista batek ere lagun dezakeela zalantzan jarri nahi duen prekarietateetako bat errepikatzen. Konponbide erraza honako ondorioa ateratzea litzateke: ordaindu ezin badugu, ez genukeela programatu behar. Errealitatea askoz konplexuagoa da. Kulturgune txikiek baldintza ezin hobeetan antolatu ahal dituzten gauzei bakarrik helduko baliete, kultura independentearen zati handi bat desagertu egingo litzateke. Aldi berean, ahulezia ekonomiko hori etengabeko azalpen gisa erabiltzeak aitzakia bihurtzeko arriskua dakar.

Beharbada, hasi beharko ginetake ikusgarritasuna ordainketa-modu gisa aurkezteari uzten. Baita argi azaltzen ere zer baliabide dauden, zer eskain dezakeen espazioak eta zer jasotzen duen truketik alderdi bakoitzak. Batez ere, komenigarria litzateke ez naturalizatzea diru nahikorik ez dugunean, kulturako zenbait lan izatea beti doan egiten ditugun lehenengoak. Kontraesan hori etengabe agertzen da La Sinsorgan. Jarduerak irisgarriak izatea nahi dugu, horietako asko doakoak izatea nahi dugu, parte hartzen dutenei ordaindu nahi diegu eta, aldi berean, alokairuak, soldatak, hornidurak eta eraikina zabalik mantentzea ahalbidetzen duten gastu guztiak —hain agerikoak ez direnak ere— ordaindu behar ditugu. Ez dago tentsio hori desagerraraziko duen formularik, eta, hain zuzen ere, horregatik hitz egin behar dugu horretaz.

Desioaren eta lanaren arteko muga oso erabilgarria da lan merkea behar duen sistema batentzat, baina baliagarria izan daiteke baliabide gutxirekin bizirik irauten duten proiektu txikientzat ere. Pertsona batek egiten duen lana maitatzeak erraztu egiten du hori egiten jarraitzeko aukera arriskuan jar dezaketen baldintzak onartzea. Eta proiektu batek politikoki balio handiko helburu bat izateak ez du harreman hori automatikoki desagerrarazten.

Ikuspegi feministatik diruaz hitz egiteak esan nahi du aitortzea ere pertsona guztiak ez direla kulturaren eremura baliabide berberekin iristen. Batzuek etxebizitza ziurtatuta dute, lagundu diezaiekeen familia bat edo hilabete txar batzuei aurre egiteko aukera ematen dien aurrezkia. Beste batzuek ez dute horrelakorik.

Aldea izugarria da. Sortzaile batek sei hilabete eman ditzake proiektu batean, agian berehalako diru-sarrerarik sortuko ez duen arren, babes ekonomikoa duelako. Beste batek behar du lan bakoitzak hurrengo hilabeteko alokairua ordaintzen laguntzea. Biei kopuru bera —edo prekariedade bera— eskaintzen diegunean, itxuraz baldintza berak eskaintzen ari gara, baina ez aukera berak.

Horregatik, auzi ekonomikoak ez du zehazten soilik pertsona bakoitzak zenbat kobratzen duen. Zehazten du nork onar dezakeen lan bat, nork uko egin diezaiokeen, nork itxaron dezakeen, nork esperimenta dezakeen eta nork har dezakeen bere gain zerbaitek huts egiteko aukera. Azken batean, kulturarekin jarraitzeko aukera nork duen ere zehazten du.

Akatsak egiteko eskubideak ere dirua balio du

Ibilbide kulturalak erabaki egokien kate bat balira bezala kontatzea gustatzen zaigu. Amaieratik begiratuta, ibilbideak benetan izan ziren baino askoz ordenatuagoak dirudite. Sortzeak gauzak probatzea esan nahi du, eta gauza horiek agian ez dute funtzionatuko: testu txarrak idaztea, porrot egiten duten jarduerak antolatzea, publiko gutxiengana iristen diren diskoak kaleratzea, formatuarekin asmatzen ez jakitea edo hilabeteak ikerketa bati eskaintzea, azkenean ezerezean geratzeko. Horrek guztiak denbora behar du eta, beraz, baliabideak ere bai.

Gainera, badago argi eta garbi beti aipatzen ez dugun desberdintasun bat: ez da gauza bera kultura zaletasun gisa egitea edo kulturatik bizitzen saiatzea. Bi parte-hartze moduak zilegiak dira eta, egia esan, askotan espazio beretan egiten dute bat, baina baldintza materialak guztiz desberdinak dira.

Beste lan bat duenak aukera izan dezake kontzertu batek dirurik ez emateko, erakusketa batean gutxi saltzeko edo proiektu bat espero baino gehiago luzatzeko. Bere jardun kulturala bizibidea ere izan behar duenak, aldiz, askoz ere tarte txikiagoa du.

Desberdintasun horrek nahasmenak sortzen ditu. Sektore berean pertsona batzuek baldintza jakin batzuk onar baditzakete diru-sarrerak beste nonbaitetik jasotzen dituztelako, eta beste batzuek lan horrengatik kobratu behar badute, kultur lanaren prezioa merkeago edo doan egiteko aukera handiagoa dutenen erreferentziaren arabera ezarri daiteke.

Pertsona batentzat aisialdian gustura egiten duen jarduera beste baten lanbidea izan daiteke. Bi aukerak zilegi dira, baina ezin dugu jokatu biak baldintza materialetan baliokideak balira bezala.

Beraz, pertsona guztiek ez dute huts egiteko aukera-tarte bera. Batzuek huts egin eta berriro saiatzeko aukera dute. Beste batzuek badakite porrot batek hilabete amaierara ez iristea edo tarte batez horretan aritzeari utzi behar izatea ekar dezakeela.

Hemen ere badago dirua baino ikusezinagoa den zerbait: sinesgarritasun edo kreditu sinbolikoa. Erakundeek, hedabideek edo programatzen dutenek aldeztu aurretik ezagutzen eta konfiantza duten pertsonak eta proiektuak daude. Bigarren aukera bat jaso dezakete, dagoeneko prestigioa, harremanak eta haien alde jokatzeko duen ibilbidea pilatu dutelako.

Beste batzuek etengabe frogatu behar dute merezi dutela dauden lekuan egotea. Proiektu kaskarra ibilbide sendo baten barruan gertatutako estropezu gisa har daiteke; emaitza bera duen pertsona batek agian inoiz ez du berriro aukerarik izango.

Ekonomia kultural feministak arreta jarri beharko lioke konfiantzaren banaketa desorekatu horri, baina baita pertsona bakoitzak sortzeko dituen baldintzei ere. Akatsak egiteko aukera izatea, proiektu batean dirua galtzea, hilabeteak ikertzen ematea edo, besterik gabe, zerbaitek funtziona dezan itxaron ahal izatea ez dago soilik talentuaren edo iraunkortasunaren mende. Zerbait ondo ateratu gabe zenbat denboraz eutsi diezaiokezun ere bada kontua. Eta, beraz, huts egin eta desagertu behar ez izatea ere pribilegio bat da.

Doako lana ez da doakoa: norbaitek ordaintzen du

Diruaren eta kulturaren arteko harremana are gehiago korapilatzen da espazio feministetan eta militanteetan. Horietan, konpromiso politikoaren eta profesionalizazioaren arteko beste tentsio bat agertzen da maiz. Gutako askok doan lan eginez ikasi dugu politika egiten. Jardunaldiak antolatu ditugu, testuak idatzi, materialak prestatu, tabernetan aritu, argazkiak atera, mahai-inguruak moderatu, espazioak garbitu edo orduak eman ditugu bileretan, kobratu gabe.

Bere da ezer gertatzen gure denboraren zati bat borondatez proiektu politiko bati eskaintzen badiogu. Arazoa hasten da doako lana noizbehinkako ekarpena izateari utzi eta proiektuari eusten dion azpiegitura ekonomiko bihurtzen denean.

Doako lana ez da inoiz doakoa. Beti ordaintzen du norbaitek: beste lan bati eskaintzen ez dizkion orduekin, atsedenarekin, egonkortasun ekonomikoarekin edo beste nonbait erabil zezakeen energiarekin. Batzuetan, beste pertsona batek ere ordaintzen du zeharka: bikotekide batek gastu gehiago bere gain hartzen ditu, familiak laguntza ekonomikoa ematen du edo oinordetzan jasotako etxebizitza batek diru-sarrera txikiagoekin bizitzeko aukera ematen du.

Galdera deserosoa da, orduan, nor den kulturaren esparruan doan militatu dezakeena. Proiektu feminista batean modu egonkorrean parte hartzeko ordu asko kobratu gabe lan egin behar bada, proiektu horretarako sarbidea klase sozialak baldintzatzen du, nahiz eta inon ez dugun baldintza hori idatzita jaso.

Lan jakin batzuk profesionalizatzea, beraz, erabaki erabat feminista izan daiteke. Ordaintzeak aukera ematen die beste egitura ekonomikorik ez duten pertsonen parte hartzeko, eta zabaldu egiten du lan hori benetako bizi-aukera bihur dezaketen pertsonen esparrua.

Kontu garrantzitsuena ez da militantziaren eta diruaren artean aukeratzea, baizik eta borondatez egiten diren zereginak eta egiturak funtziona dezan beharrezkoak direnak bereizteko aukera izatea. Lan bat ezinbestekoa denean, komeni da berez sortuko balitz bezala jokatzeari uztea.

Ikusten ez dugun lan guztia

Ekonomia feministak irakatsi zigun ezer gertatzen ari ez dela dirudien uneetan egiten diren lanei begiratzeko. Kulturen ere gauza bera gertatzen da. Jarduera batek bi ordu iraun ditzake, baina prestatzeko asteak behar izan. Parte-hartzaileekin harremanetan jarri behar da, datak adostu, aurrekontua prestatu, bidaiak antolatu, materialak diseinatu, komunikazioa landu, sarrerak saldu, espazioa prestatu, jendea hartu eta bidean sortzen diren ezusteko guztiak konpondu. Ondoren, dena desmuntatu, ordainketak egin, fakturak artxibatu, gastuak justifikatu eta gertatutakoa ebaluatu behar da. Gainera, kalkulu-orri batean sartzen zaila den lan pila bat dago.

Kolaboratzaile batekin harremana zaintzea, urduri iristen den pertsona bati laguntzea, talde barruko tentsio bat kudeatzea edo elkarriketa zail bati eustea ere zereginak dira. Eta, gainera, askotan pertsona berberak amaitzen dute lan horiek guztiak egiten.

Harreman-lan hori bereziki garrantzitsua da komunitatea sortu nahi duten proiektuetan. Espazio batek programazio bikaina izan dezake, baina bizitzeko moduko espazioa izateari utz diezaioke inork harrera egiteko, entzuteko edo bitartekari lanak egiteko denborarik ez badu.

Sare sozialek beste geruza bat gehitu diote ikusezin bihurtzen den lan horri. Jada ez da nahikoa obra bat sortzea, kontzertu bat antolatzea edo liburu bat argitaratzea. Etengabe erakutsi behar da hori egiten ari zarela.

Artista batek sortu egin behar du, baina, gainera, sorkuntza hori argazkitan jaso, bideoak grabatu, editatu, argitaratu, iruzkinei erantzun, estatistikak interpretatu, komunitatea elikatu eta plataforma bakoitzaren aldaketetara egokitu behar du. Batzuetan, horri guztiari promozio deitzen zaio besterik gabe, lan nagusiari gehitzen zaion bigarren mailako zeregina balitz bezala; baina, egiaz, lanaldiaren zati handi bat har dezake.

EKAE!-k bere elkarrizketetako bat gai honi eskaini zion eta galdera oso sinple bat planteatu zuen: nor ateratzen da benetan irabazten sare sozialetan argitaratzen dugun lan horrekin? Plataformek zabalkunderako aukera izugarriak eskaintzen dituzte, eta proiektu txikiei beren publikoekin zuzenean harremanetan jartzea ahalbidetu diete, baina komunikazio-lanaren zati handia (gero eta handiagoa) sortzaileen esku egon ohi da.

Arazoa da lan guzti hori lausotzen dela kultura ekoizteak benetan zenbat balio duen kalkulatzeko dugunean. Normalean, ez da artista baten ordainsarian edo jarduera baten aurrekontuan agertzen, nahiz eta norbaitek egin behar duen.

Ekonomia kultural feministak, beraz, kontuan izaten du lan hori ez dela doan eskura dagoen baliabide naturala. Algoritmoari adi egotea, orduak ematea mezu elektronikoei erantzuten edo proiektu bat posible egiten duten harremanei eustea ere kultur lanaren parte da.

Denbora, gorputzak eta nekea

Badago kultur aurrekontuetan oso gutxitan agertzen den beste baliabide bat, baina ia dena baldintzatzen duena: eskuragarri dagoen denbora. Denek ezin dute goizeko hamaiketan bilera bat onartu, hiru egunez bidaiatu topaketa batean parte hartzeko, gaueko inaugurazio batera joan edo asteburu oso bat jaialdi batean eman.

Zaintzen inguruko erantzukizunak izaten dira arrazoi agerikoenetako bat, baina ez bakarra. Lan bat edo gehiago izatea, kultur jardueren guneetatik urrun bizitzea, garraio publikoaren mende egotea, baliabide ekonomiko gutxi izatea edo atsedeen hartzeko erritmo desberdinak behar izatea gertatu ohi da.

Kultur sektoreak, gainera, aukera asko sortzen ditu espazio informaletan. Harremanak afalondoetan, tabernetan, inaugurazioetan eta programazio ofiziala amaitu ondoren izaten diren elkarrizketetan eraikitzen dira. Han egoteko aukera duenak harremanak pilatzen ditu; egon ezin denak, berriz, zirkuitu horren zati bat galtzen du.

Horregatik, kontziliazioaz hitz egitea ez da soilik jarduera bat ordutegi egoki batean programatzea. Denbora izatea baliabide ekonomiko eta profesional bat ere badela aitortzera behartzen gaitu.

Kultur antolakuntzaren zati handi bat, gainera, existitzen ez den pertsona batentzat diseinatuta dagoela dirudi. Edozein unetan prest dagoen norbait da: gauez lan egiteko gai dena, aste barruan bidaiatzeko, edozein ordutan mezuei erantzuteko eta proiektuak bata bestearen atzetik lotzeko, nekeak gehiegi eragin gabe.

Gorputz ideal hori ere ez da inoiz une desegokian gaixotzen, ez du zaintzapean haurrik, ez du inor zaindu beharrik eta ez du inoiz dolurik bizitzen. Gainera, etengabe jendaurrean agertzeko gai da eta arazorik gabe egokitzen da ziurgabetasun ekonomikora.

Benetako gorputzek beste modu batera funtzionatzen dute. Gaixotu, zaindu, zahartu eta nekatu egiten dira. Haurdunaldiak, migrazio-prozesuak, krisi ekonomikoak, banaketak, tratamendu medikoak edo indarkeria-egoerak bizi dituzte. Lo egin behar dute eta, batzuetan, denbora luzez gelditu behar dute. Hori agerikoa dirudi kultur egitura asko nola diseinatuta dauden ikusten dugun arte. Orduan ohartzen gara sistemaren zati handi batek etengabeko prestutasuna saritzen jarraitzen duela. Bidaiatzeko aukera duenak aukera gehiago ditu, gaueko jardueretara joan daitekeenak espazio informal gehiagotan parte hartzen du eta berehala erantzun dezakeenak profesionalagoa dirudi.

Etengabeko prestasun horren emaitza askotan neke moduan agertzen da. Lan guztiek ez dute kostu bera, nahiz eta denbora bera hartu: ordubeteko bilera bat erraza izan daiteke, edo pertsona bat egun osorako nekatuta geratu daiteke.

Talde barruko krisi bat agian ez da estatistika bakar batean ere agertuko, baina arreta-asteak kontsumitu ditzake. Erakunde batekin izandako negoziazioa lau mezu elektronikotan konpon daiteke, eta, hala ere, kezkatu gaitzake. Kontu ekonomikoen orduak eta dirua kalkulatu daiteke, baina askoz zailagoa da energia erregistratzea.

Eta, hala ere, energia da edozein kultur proiekturen oinarritzko baliabideetako bat. Norbaitek datak gogoratu behar ditu, arazoei aurrea hartu, harremanei eutsi, larrialdi bati erantzun edo gatazka bat baretzeko ardura hartu.

Zeregin horiek pertsona bakar batek etengabe egin behar dituenean, proiektuak denbora luzez funtzionatzen jarrai dezake eta, kanpotik ikusita, bikain funtzionatzen duela ere eman dezake. Arazoa pertsona horrek proiektuari eusteko gai izateari uzten dionean agertzen da. Horregatik, galdera garrantzitsua ez da soilik nork lortzen duen kulturaren munduan sartzea. Jakin behar dugu, halaber, nor den gai barruan hogeit edo hogeita hamar urtez irauteko. Proiektu bat ez da nahitaez jasangarria hamarkada batez irautea lortzen duelako, baldin eta horretarako eutsi dioten pertsona guztiak erre baditu.

Astero galdetzeak nork amaitzen duen nekatuta garrantzitsua da, emaitzek adina informazio eman diezaguke proiektuaren osasunari buruz.

Lekurik gabe ez dago kulturarik

Orain arte, batez ere, kultura egiten duten pertsonengan jarri dugu begirada, baina pertsona horiek ere azpiegiturak behar dituzte. Kultura iristen zaigun unetik pentsatzera jotzen dugu, nahiz eta edozein proiektuk gauza asko behar dituen jarduera hasi aurretik.

Espazio bat behar da, aldi baterakoa bada ere. Alokairuak, hornidurak, aseguruak, lizentziak, mantentze-lanak eta langileak ordaindu behar dira. Komunak eduki behar dira, materialak gorde, garbitu eta matxurak konpondu.

EKAE!-n, kultur espazioei eusten dieten hainbat proiektu elkartu ziren, hain zuzen ere, baldintza horiei buruz hitz egiteko. Elkarriketan, leku horiek ehuna eta ekonomia alternatiboak nola sortzen dituzten aztertu zen, baina bizirik eusteko eguneroko zailtasun izugarriei ere heldu genien.

Kultur espazio independenteetan bereziki agerikoa da kontraesan bat. Komunitatea sortzea, esperimentatzea, beste batzuek programatzen ez dutena programatzea, irisgarriak izatea eta pentsamendu kritikoa eraikitzea espero dugu haiengandik. Ondoren, hori guztia eusteko eskatzen diegu, alokairua beste edozein jarduerak bezala higiezinaren merkatu berean ordainduz.

Espazio horiek sortzen duten balioa ezin da soilik eguneko diru-sarreraren arabera neurtu. Haien lanaren zati batek harremanak, ikaskuntzak eta komunitatea sortzen ditu, eta horiek ez dute berehalako irabazi ekonomikorik.

Horregatik, kultura finantzatzeak egiturak ere finantzatzea esan beharko luke. Ez da nahikoa publikoak ikusten duen hori ordaintzea. Jarduera batek arratsalde bat iraun dezake, baina hurrengo egunean ere zutik jarraitzeko borrokan jarraituko duen leku bat behar du.

Feminismoak ez du boterearen arazoa magiaz konpontzen

Baliabideez, denboraz, lanaz edo azpiegiturez hitz egiteak beste auzi batera eramaten gaitu ezinbestean: nork erabakitzen du zer egingo dugun horiekin guztiekin?

Proiektu feministez hitz egiten dugunean, horizontaltasuna agertzen da maiz antolatzekeko moduaren ideal gisa. Zentzuzkoa da, espazio feminista askok boterea banatzeko modu askotarikoak bilatu baitituzte, egitura hierarkiko tradizioaletatik aldenduta.

Arazoa horizontaltasuna boterearen absentiarekin nahasten dugunean agertzen da. Pertsona guztiek formalki erabakitzeko gaitasun bera izateak ez du esan nahi denek baldintza berberak dituztenik gaitasun hori erabiltzeko. Pertsona batek denbora gehiago, informazio gehiago, esperientzia handiagoa edo bere jarrera defendatzeko segurtasun handiagoa izan dezake. Gerta daiteke, halaber, inork ofizialki ardura handiagorik ez izatea eta, hala ere, denek ezin hobeto jakitea nori deitu arazo bat agertzen denean.

Botere informala ere boterea da. Horregatik, agian erabilgarriagoa da proiektu bat horizontala den ala ez galdetzeari uztea eta benetan nola funtzionatzen duen galdetzen hastea: nork hartzen dituen erabaki jakin batzuk, nork duen informaziorako sarbidea, nork erantzuten duen zerbait gaizki ateratzen denean eta nork amaitzen duen inork egin nahi ez zituen zereginak bere gain hartzen.

Proiektu batek erantzukizunak bereizita izan ditzake eta, aldi berean, parte-hartzerako eta kontu emateko mekanismo oso argiak mantendu. Beste batek, berriz, erabat horizontala dela aldarrika dezake, benetako lana eta boterea bi pertsonak izan ohi duten bitartean.

Feminismoak ez digu organigrama perfekturik ematen. Aitzitik, eraikitzen dugun edozein organigramari begirada kritikoa jartzera behartzen gaitu, eta geure buruari galdetzeraz ea boterearen banaketa formalak benetan antzik duen egunerokoan gertatzen denarekin.

Orduan, zer izan liteke ekonomia kultural feminista?

Hilabeteetako elkarrizketen ondoren, oraindik ere ez dugu uste komeni denik kontzeptua goizegi itxi edo definitzea. Hala ere, lan egiteko definizio bat proposatu dezakegu.

Ekonomia kultural feminista kultura barruan baliabideak, denbora, lana, zaintzak, arriskua, prestigioa eta boterea nola banatzen diren aztertzen duen esparru kritiko eta praktika gisa uler genezake. Aldi berean, proiektu kulturalak sortu eta eusteko aukera emango duten baldintza materialak eraikitzen saiatzen da, proiektu horiek sortzen dituzten pertsonen bizitzaren kontura egin behar izan gabe.

Definizioak bereizi ezin diren bi dimentsio ditu. Lehenak begiratzeko balio du, eta ikusten ez genituen lanak, normalizatu ditugun desberdintasunak eta aurrekontuetan agertzen ez diren kostuak identifikatzen laguntzen digu.

Bigarrenak jarduteko balio du. Badakigunea nekea non pilatzen den, nork egiten duen lan doan edo nork hartzen duen arrisku guztia, geure buruari galdetu diezaiokegu zer tarte dugun egoera hori aldatzeko.

Horrek ez du esan nahi formula perfekturik dagoenik. Kultur espazio txiki batek ezin du higiezinaren merkatua kontrolatu, kooperatiba batek ezin du bere kabuz dirulaguntzen sistema aldatu eta sortzaile batek ere ezin ditu Instagramen arauak eraldatu.

Baina muga horiek guztiek ez dute ezabatzen haien aurrean nola erantzun erabakitzekeo dugun gaitasuna. Hortxe uzten dio ekonomia kultural feminista analisi-tresna hutsa izateari eta praktika bihurtzen hasten da.

Kultur proiektu bati begiratzeko bederatzi leku

EKAE!-n ikasitakotik abiatuta, edozein kultur proiektu aztertzeko bederatzi dimentsio erabiltzea proposatzen dugu. Ez dute azterketa baten moduan funtzionatzen, eta ez dute feminismo-ziurtagiririk emateko asmorik. Maiz sakabanatuta agertzen diren galderak ordenatzeko balio dute.

Lehen dimentsioa dirua da. Ez da nahikoa aurrekontu osoa ezagutzea. Komeni da jakitea nondik datorren, nork erabakitzen duen haren gainean, zer zati bideratzen den soldatetara eta zer zeregin geratzen diren kanpoan. Garrantzitsua da, halaber, likidezirik ez dagoenean nork aurreratzen duen dirua eta kontuak ateratzen ez badira nork hartzen duen erantzukizuna jakitea.

Bigarrena lana da. Proiektu batek funtzionatzeko behar dituen zeregin guztiak deskribatzeko gai izan beharko luke, oharkabean pasatu ohi direnak barne. Administrazioa, garbiketa, komunikazioa, bitartekaritza edo laguntza kultur lanaren parte dira, nahiz eta oso gutxitan jasotzen duten ageriko jardueraren aitortza bera.

Hirugarren dimentsioa denbora da. Baliagarria da egiaztatzea bilerak, prestaketa-lanak edo jarraipena benetan kontuan hartzen diren eta premiazkotasuna salbuespena den edo ohiko lan-sistema den. Komeni da, halaber, ikustea nor egon behar den beti prest eta zer baldintzek ahalbidetzen duten prestasun hori.

Laugarrena gorputzak eta zaintzak dira. Proiektu jasangarri batek gai izan beharko luke norbait gaixotzen denean, beste norbait zaindu behar duenean edo aldi baterako bere jarduera murriztu behar duenean, egoerari aurre egiteko. Pertsona bakar baten absentziak egitura osoa arriskuan jartzen badu, antolakuntza-arazo bat dugu, zaintza-arazoaz gain.

Bosgarren dimentsioa nekea da. Hemen interesatzen zaigu ikustea nork jasotzen dituen kritikak, nork egiten dituen bitartekari-lanak gatazketan eta nork hartzen duen bere gain proiektuaren inguruko kezka orokorra. Lan emozionalak ere bana daitezke, eta hala egiten ez denean, gutxienez aitortu beharko genuke badirela.

Seigarrena arriskua da. Komeni da jakitea nork duen erantzukizun juridikoa, nork aurreratzen dituen baliabideak eta nork duen jarduera batek gaizki ateratzeko aukera onartzeko modua. Arriskua zenbat eta gehiago kontzentratu, orduan eta hauskorragoa izango da, ziurrenik, egitura.

Zazpigarren dimentsioa boterea da. Ez du horrenbeste axola antolakuntza-ereduari zer izen ematen diogun, baizik eta jakitea benetan nork hartzen dituen erabakiak Era berean, funtsezkoa da galdetzea nork duen erabaki horietan parte hartzeko beharrezkoa den informazioa.

Zortzigarrena sarbidea eta iraunkortasuna dira. Ez da nahikoa ikustea nork lortzen duen sartzeara. Bereziki interesgarria da jakitea nork uzten dituen taldeak, zergatik egiten duen eta zer baldintzek zailtzen duten pertsona jakin batzuk bertan mantentzea.

Azken dimentsioak balioarekin du zerikusia. Kultur proiektu batek dirua sor dezake, baina komunitatea, ezagutza, memoria, segurtasuna, harremanak edo esperimenezkoa ere sor ditzake. Zenbakiei begiratuta bakarrik hazi daitekeena soilik neurtzen badugu, azkenean zenbakiek baldintzatuko dute kultura.

Bederatzi dimentsio horiek ez dira errezeta bat. Gelditu eta hausnartzeko gonbidapena dira. Gauzek betidanik horrela funtzionatu izan dutela, ondo funtzionatzen duela pentsatzeari utzi eta geure buruari begiratzeko abiapuntua.

Zaintzea ere antolatzea da

Proiektu feministetan gehien erabiltzen den hitzetako bat da zaintza. Agian, hain zuzen ere horregatik, komeni da zer esan nahi dugun zehaztea eta asmo onen eremutik ateratzea.

Zaintzea ez da soilik lan-giroa atsegina izan dadin saiatzea. Batzuetan, zaintzeak ordaintzea esan nahi du, beste pertsona bat kontratatzea, programazioa murriztea, ordezkapen baterako dirua gordetzea, ordutegiak ezartzea edo zeregin bat ez egitea erabakitzea, inork baldintza duinetan bere gain hartu ezin badu.

Zaintzea informazioa eta erantzukizunak banatzea ere izan daiteke. Gatazkak egun horretan prest dagoen pertsonaren gaitasun emozionalaren mende egon ez daitezen mekanismoak prestatzea ere izan daiteke.

Horrek, gainera, proiektu batek mugak dituela onartzea esan nahi du. Askotan pentsatzen dugu proiektu politikoek edozein sakrifizio merezi dutela eta, egiten dugun horretan sakon sinesten dugunean, erraza da geure burua konbentzitzea pixka bat gehiago eutsi diezaiokegula. Batzuetan eutsi diezaiokegu, noski. Arazoa egiturak horren menpe eraikitzen ditugunean hasten da, norbaitek lanak sostengatzen dituenean.

Haztea ez da beti gehiago egitea

Kultura zeharkatzen duen beste inertzia ekonomikoetako bat hazteko betebeharra da. Funtzionatzen duen proiektu batek hurrengo urtean jarduera gehiago egin, publiko gehiagorengana iritsi, fakturazioa handitu eta bere presentzia zabaldu behar duela dirudi.

Hala ere, hazteak ez du beti esan nahi jasangarriago bihurtzea. Proiektu batek bere jarduera asko handitu dezake eta, aldi berean, bere taldearen lan-baldintzak okertu. Jende gehiago erakarri dezake eta pentsatzeko denbora gutxiago izan. Gehiago fakturatu dezake eta etengabe handitzen diren kostuei aurre egin.

Ekonomia kultural feministak arrakasta neurtzeko beste adierazle batzuk irudikatzeko aukera eman beharko liguke. Proiektu batek hobera egin dezake jarduera berak eginda hobeto ordaintzea lortzen duenean, edo programazioa murrizten duenean ebaluatzeko denbora izateko.

Albiste ona ere izan daiteke jarduerarik gabeko asteak gordetzea, oporrak benetan opor izatea lortzea edo hiru pertsonen lana egiten ari zen pertsonari lan-karga arintzea. Aurrerapen guztiek ez dute zertan argazki ikusgarrietan edo gorantz doan grafikoetan agertu.

Oraindik ez dakiguna

Tentagarria litzateke txosten hau irtenbide argien multzo batekin amaitzea. Ez dakigu zeintzuk diren irtenbide horiek, eta ez dugu itxurakeriatan ibili nahi.

Ez dakigu nola bihurtu ekonomikoki jasangarri hiri txikietako kultur espazio txikiak, lokalen prezioa etengabe igotzen ari denean. Ez dakigu, halaber, nola ihes egin erabat kritikatzeko ditugun baina komunikatzeko behar ditugun plataforma digitaletatik.

Ez dakigu nola profesionalizatu zenbait proiektu horiek posible egin zituen militantziazko parte-hartzearen zati bat galdu gabe, ezta boterea beti modu bidezkoan nola banatu ere. Ez dakigu, halaber, aurrekontuak nahikoak ez direnean beharrezkotzat jotzen ditugun zaintza guztiak nola finantzatu.

Kontraesan horiek ez dute ekonomia kultural feministaren ideia baliogabetzen. Hain zuzen ere, hortik abiatzen da ekonomia kultural feminista pentsatzen jarraitzeko ibilbidea.

Helburua ezin da izan desorekarik inoiz erreproduzituko ez duten proiektu puruak eraikitzea. Asmo hori ezinezkoa da eta, ziurrenik, ez da oso baliagarria ere. Aldi berean apalagoa eta zorrotzagoa den zerbait izan dezakegu helburu: beren kontraesanei begiratzeko gai diren proiektuak sortzea, zalantzan jartzen duten hori noiz ari diren erreproduzitzen aitortzeko gai direnak, eta, horretarako tartetik dagoenean, desorekak orekatzen saiatzen direnak.

Kulturak ere bizitzeko aukera eman behar du

Urteak daramatzagu errepikatzen kultura ez dela luxu bat, eta egia da. Kultura memoria, irudimena, hizkuntza eta komunitatea da. Gertatzen zaiguna ulertzeko eta kontatzeko beste modu batzuk probatzeko aukera ematen digu.

Baina kultura lana ere bada. Arraroa da haren garrantzia publikoki defendatzea eta, aldi berean, kultura sortzen duten pertsonen zati batek hartatik bizi ezin izatea saihestezina balitz bezala onartzea.

Normalizatu egin dugu doan lan egitea, borroka edo helburu batek merezi duelako; beti prest egotea, sektoreak horrela funtzionatzen duelako; edo etengabeko ziurgabetasuna onartzea, sorkuntza inoiz ez delako lanbide egonkorra izan. Naturalizat ere hartu dugu zenbait proiektuk beren aurrekontuetan inoiz agertzen ez den lan handiari esker irautea. Agian ekonomia kultural feministaren lehen zeregina baldintza horiek naturalak balira bezala hartzeari uztea da. Horrek ez du esan nahi bihar bertan alda ditzakegunik, baizik eta bereizten has gaitezkeela zein zailtasun diren benetan saihestezinak eta zein naturalizatu eta txertatu ditugun gure lan egiteko moduan.

EKAE! ekonomia kultural feministak zer esan zezakeen argitu nahian hasi zen, eta lehen etapa hau definizio behin betikorik gabe amaitu dugu. Gehiago interesatzen zaigu kontzeptuek galderak egiteko balio izatea, muga perfektuak izatea baino.

Nork kobratzen duen eta nork ez, denbora nola banatzen den, boterea non kontzentratzen den eta proiektu batek existitzen jarrai dezan nork jartzen duen gorputza ikusteko balio dezan nahi dugu. Arriskuaz, oker egiteko eskubideaz eta gelditzeko aukeraz hitz egiteko ere balio izatea nahi dugu. Batez ere, askotan azkenerako uzten dugun galdera bat planteatzera behartzea nahi dugu: zer-nolako bizitza ahalbidetzen du eraikitzen ari garen kultur ereduak?

Behin eta berriz galdetu diogu geure buruari nola eutsi kulturari. Ekonomia kultural feministak aldaketa txiki bat sartzen du, baina erantzuna dezente aldatzen du: gure bizitzak bidean galdu gabe nola eutsi galdetu behar diogu geure buruari.

Oraindik ez dakigu zehazki nola egin. Ibilbide honen guztiaren ondoren, behintzat badakigu galdera hori ere ekonomiaren parte dela.